

ABD'nin Somali'ye Dönüşü

Uzun zamandır beklenen Somali başkanlık seçiminin gerçekleşmesinin ardından ABD kanadından yapılan önemli açıklama, ABD'nin Somali'den çektiği askerî birliklerini yeniden ülkede konuşlandıracağı oldu. Buna göre Donald Trump döneminin sonlarına doğru Somali'den çekilerek çevre ülkelere dağıtılan askerî birliklerin bir bölümü tekrar Somali'de görev yapmaya başlayacak. Basına yansıdığı kadarıyla özel kuvvetlere mensup 450 Amerikan askeri, el-Şebab örgütü ile mücadele kapsamında tekrardan Somali'ye konuşlandırılacak.[1] Biden idaresinin yaptığı açıklama, Somali'de yeniden başkanlık görevine gelen Hasan Şeyh Mahmud tarafından da memnuniyetle karşılandı ancak biz yine de soralım "ABD neden Somali'den vazgeçemiyor?"

ABD-Somali ve Stratejik Çıkarlar

Somali ABD dış politikasında Soğuk Savaş yıllarından bu yana önemli bir yer tutuyor. 1980'lerden itibaren ABD'li petrol şirketleri ile Amerikan askerî varlığının giderek daha fazla hissedilmeye başladığı Somali'de Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile iç savaşın patlak vermesi üst üste çakışan hadiselerdi. Etiyopya ile girdiği savaş (1977-1978 Ogedan Savaşı) nedeniyle Sovyet yardımlarından mahrum kalan Siad Barre, dümeni ABD'ye kırarken Amerikan yönetimi de çıkarları uğruna askerî bir diktatöre arka çıkmakta beis görmemekteydi. 1983-1990 arası yıllarda ABD'nin Somali'ye sağladığı askerî destek ve yardımlar giderek arttı.[2] ABD menşeli petrol şirketleri ülkeye konuşlanmakta gecikmedi. Ancak ABD'nin arka çıktığı Diktatör Siad Barre'ye karşı ayaklanan Birleşik Somali Kongresi'nin yönetici kadrosundan Ali Mehdi Muhammed ve Muhammed Farah Aidid arasında patlak veren kanlı iç savaş, silahlı kabile hareketleri eşliğinde ülkeyi kaosa sürükleyip dış müdahaleye açık hâle getirdi.

1990'ların başında ABD'nin Somali'yi iç savaştan kurtarma gerekçesiyle başlattığı askerî operasyonun büyük bir fiyaskoya dönüşmesi, ABD için âdeta Somalifobya'ya sebep oldu. General Aidid'i yakalamaya yönelik askerî operasyonda yaşanan hezimet, *Kara Şahin Düştü (Black Hawk Down)* gibi filmlerle Hollywood'a taşınırken ABD 30.000'i aşan askerini Somali'den çekip yeni yol haritasını da Somali'yi çevreleyen komşu ülkelere (Cibuti, Etiyopya ve Kenya) alan açmak şeklinde revize etti. Kenya ve Etiyopya'nın Somali'deki askerî varlığı ABD nezdinde desteklenip İslamcı oluşumların ne pahası olursa olsun iktidardan uzak tutulması ve ABD'nin her şeyin üstünde tuttuğu yüksek stratejik çıkarlarının Afrika Boynuzu'nda korunması hedeflendi.[3]

ABD'nin Somali'deki yanlış hesapları ve Birleşmiş Milletler barış gücünün 1995'teki geri çekilişi, otorite boşluğunun gölgesinde silahlı kabile savaşlarını derinleştirirken 1990'ların ortalarından itibaren radikal silahlı dinî gruplar Somali'de boy göstermeye ve iktidarı ele geçirme hamleleri yapmaya başladı. 11 Eylül'ün ardından Somali'ye yönelik ABD, İslam Mahkemeleri Birliği'nin yükselişini dışarıdan desteklediği Etiyopya askerî müdahalesi ile bastırırken 2006 yılından itibaren el-Şebab realitesi Somali'nin ana gündemini oluşturmaya başladı. El-Kaide'ye biatlı hareket, ülkenin orta ve güney kesimlerinde toprak hâkimiyeti sağlayıp başkent Mogadişu'yu da kuşatma altında tutmaya devam etti. Ne var ki onca operasyon ve harcanan büyük paralara rağmen el-Şebab örgütü pasifize edilemedi.

ABD Somali'den vazgeçebilir mi?

Petrol ve uranyum gibi yer altı kaynaklarına sahip olsa da Somali, çoğu Afrika ülkesinin aksine yer altı zenginliği ile değil jeostratejik konumu ile ön plana çıkan bir ülke. Hint Okyanusu'nu Aden Körfezi'ne bağlayan kesişimde 3.300 km ile Afrika kıtasının en uzun sahiline sahip olan ülkenin limanları Süveys Kanalı üzerinden sağlanan Doğu-Batı deniz taşımacılığı için hayati önemde. Somali'nin jeostrajik

konumunu önemli kılan diğer bir husus da Arap Yarımadası'nı çevreleyen oluşu. Kızıl Deniz, Bab'ül Mendeb Boğazı ve Aden Körfezi'ni çevreleyen Eritre, Cibuti ve Yemen stratejik üçgeni, Somali ile tamamlanmakta. Bir dönem deniz korsanlarının cirit attığı bu stratejik noktada ortaya çıkabilecek bir anomali, dünya ticaret ve enerji akışını kesintiye uğratabilecek ve milyarlarca dolarlık zarara yol açabilecek potansiyel barındırıyor.

ABD'nin Afrika Boynuzu'ndaki askerî üslerinden bugüne kadar silahlı dronlar yardımıyla düzenlediği askerî operasyonlar, sözde el-Şebab militanlarını hedef alsada son yıllarda oldukça fazla sayıda sivil Somalili bu saldırılarda hayatını kaybetti. 1990'larda yaşadığı şoku bir türlü atlatamayan ABD, Trump'la birlikte Somali'deki askerlerini geri çekme kararı alırken Pentagon'a bağlı çalışan AFRICOM (Afrika Komutanlığı) ağırdan alarak bu geri çekilmeyi 2020'de başlattı. ABD, imajını lekeleyen zor bir süreç sonrasında çekilmek zorunda kalsa da Somali'nin ABD'nin kolay kolay vazgeçemeyeceği bir jeostratejik konuma sahip olduğu açık. Son yıllarda Çin'e karşı ulusal güvenlik tehdidi algılayan ABD'nin Afrika Boynuzu'nda Çin sızmalarına engel olmak ve buradaki limanların Çin'in eline geçmesini önlemek için daha fazla mesai sarf etmesi gerekiyor.

Etiyopya'nın mevcut siyaset anlayışı ve aldığı pozisyon da ABD'nin Somali'ye dönüşüne etki eden diğer bir faktör. Daha önceki yıllarda Etiyopya'nın Somali üzerindeki tesir, nüfuz ve uzantıları ile işleri idare eden Amerikan yönetimi şimdilerde bu imkândan yoksun. Abiy Ahmed yönetimi ile Biden arasında gerilen ipler, Etiyopya'nın Rusya ve Çin gibi güçlerle kurduğu ilişkiler, Addis Ababa'nın Washington için çantada keklik bir müttefik olmadığına işaret ediyor. Tigray krizinde ABD'nin takındığı tutumun Abiy Ahmed hükümeti tarafından iyi karşılanmadığı bilinirken ABD'nin Cibuti ve Kenya üzerindeki nüfuzunu devam ettirmesi daha da önemli hâle geldi.

Biden idaresi Trump idaresinin tam aksine Somali'ye yeniden asker konuşlandıracağını duyururken temel gerekçe olarak el-Şebab ile mücadele gösterilmekte. Ne var ki 2006 yılından bu yana el-Şebab'a karşı yürütülen askerî mücadelenin sonuç vermediği hatta tam aksine el-Şebab örgütüne daha da alan açtığı görülmekte. Esasında bu gerekçelendirme olsa olsa sadece birtakım jeostratejik ve enerji merkezli stratejik çıkarların korunması için kılıf olabilir. Bu nedenle yaşanan fiyasko ve geri çekilmelere, boşa harcanan milyar dolarlara rağmen ABD'nin Somali'den kolay kolay vazgeçebileceğini söylemek oldukça zor.

Sonnotlar

[1] Charlie Savage & Eric Schmitt, "Biden Approves Plan to Redeploy Several Hundred Ground Forces Into Somalia", *The New York Times*, May 16, 2022, <https://www.nytimes.com/2022/05/16/us/politics/biden-military-somalia.html>

[2] Afyare Abdi Elmi, *Somali Kimlik, İslami Hareketler ve Barış*, (Çev. Z. Baykul), İstanbul: Açılım Kitap, 2012, s. 136.

[3] Basha Ahmed Abdi, *Somali Nereye?*, (Çev. H. Özmen), İstanbul: Nida, 2019, s. 100-104.